

WYSTAWA

"JÓZEF
B E M
i
jego
czasy "

Bem

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

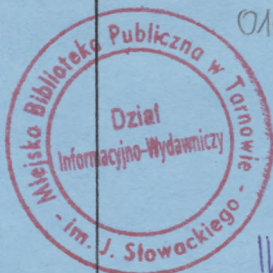
im. Juliusza Słowackiego

w Tarnowie

ul. Krakowska 4

W 200-tną
rocznicę urodzin
gen. Józefa Bema

1794 - 1994

016:94(438).07

1W-4453

Izabela Skrzyńska
Miejska Biblioteka Publiczna
im. J. Słowackiego w Tarnowie
Dział Informacyjno-Wydawniczy

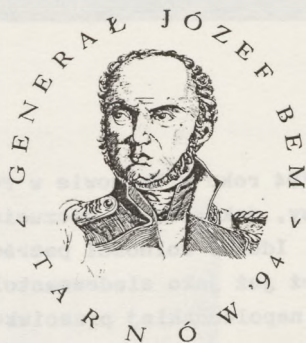
Opracowanie graficzne:
Andrzej Henryk Trybulski

89/
2016

" Poetycka i prorocza jest dusza Polski. Jej legenda o czasach starożytnych, to legenda o Bemie: dzwony od tysiąca lat głoszą jego pojawienie się. Posłuchajcie tylko ! czyż nie mówią stale: Bem! Bem! Bem!"

/Jules Michelet/

200 Rocznica urodzin
1794 - 1994

Polska pod koniec XVIII wieku przechodziła najbardziej trudne i bolesne chwile swojej historii. Był to czas rozbiorów, niewoli hańby i udręczenia.

W 1795 roku Polska jako państwo zniknęła z mapy Europy, podzielona ostatecznie między trzy sąsiednie mocarstwa Rosję, Austrię i Prusy. Nadzieję na odrodzenie państwa polskiego budziła wzrastająca potęga Francji i pasmo sukcesów armii napoleońskiej. Stąd też wyprawa cesarza na Rosję w 1812 roku spowodowała masowy napływ Polaków do tej armii. Klęska nad Berezyną, a następnie ostateczny sukces sprzymierzonych armii (Rosji, Austrii, Prus) w bitwie pod Lipskiem w 1813 r. przekreślił nadzieję Polski na odzyskanie niepodległości. Kongres Wiedeński w 1815 r. przypieczętował sukces zwycięskich krajów. Z ziem polskich Prusy uzyskały z powrotem Poznań, Bydgoszcz i Toruń oraz Gdańsk, Austria: Podgórze, Kraków uznano "Wolnym Miastem". Z pozostałych ziem Księstwa Warszawskiego utworzono Królestwo Polskie związane z Cesarstwem Rosyjskim zwane później Kongresówką. Kongres Wiedeński rozwiął również nadzieję innych narodów Europy na niepodległość lub zjednoczenie. W 1848 r. "Wiosna Ludów" przyniosła Europie hasła niepodległości, niezawisłości i solidarności uciśnionych narodów. Przesłanie "za naszą i waszą wolność" było wyzwaniem dla wielu Polaków. Jednym z nich był Józef Zachariasz Bem.

W 1794 roku w Tarnowie w rodzinie szczytającej się tradycją minionej sławy, jak również poczuciem narodowego obowiązku urodził się Józef Bem. Ideały wolności państwowości wpajano Bemowi od najmłodszych lat. Toteż już jako siedemnastoletni porucznik brał aktywny udział w wojnie napoleońskiej przeciwko Rosji, która dla Polaków miała być także wojną o Polskę. W bitwach nad Berezyną i dwukrotnie w boju o Gdańsk odznaczył się talentem wojskowym. W Królestwie Polskim zajmował się konstrukcją rakiet. W 1822 r. za działalność w Wolnomularstwie Narodowym usunięty został z wojska.

W powstaniu listopadowym odznaczył się w bitwie pod Iganiami, Ostrołką i w obronie Warszawy. Awansował do rangi generała brygady. Na emigracji we Francji zabiegał o utworzenie formacji polskiej w Belgii i Portugalii. Podczas Wiosny Ludów rewolucją w Wiedniu. W 1848 r. dowodził węgierskim wojskiem w Siedmiogrodzie i Banacie, a w 1849 r. jako naczelny wódz armii węgierskiej pod Temesvárem.

Po upadku rewolucji węgierskiej przekroczył granicę Turcji. Tu przeszedł na islam przyjmując imię Murad i tytuł paszy. Służył w armii tureckiej. Zmarł w 1850 r. w Syrii w Aleppo. Prochy Generała po 80 latach sprowadzono do Tarnowa 30 czerwca 1929 roku i złożono w mauzoleum w Parku Miejskim w Tarnowie. Rodacy witali go jak wita się wielkich Polaków, którzy życie swoje oddali aby następne pokolenia mogły już żyć w wolnej Ojczyźnie.

Rok 1994 został ogłoszony w Tarnowie "Rokiem Bemowskim". Zbiegły się bowiem dwie ważne rocznice związane z miastem i osobą generała Bema. 200-rocznica urodzin i 65 rocznica sprowadzenia jego prochów do rodzinnego Tarnowa.

M B P uczestnicząc w "Roku Bemowskim" - obok publikacji "Józef Bem na łamach POGONI 1881-1914", Kalendarium życia, lekcji bibliotecznych, konkursów i zgadaj-zgaduli - przygotowała wystawę "Józef Bem i jego czasy".

Juliusz Kossak: GEN. BEM

B E M

HERB.

Sam tylko MS. o familiach Pruskich o nich namienia, herb ich zaś tak opisuje. Baran z rogami, wspięty do góry, tak że tylko na dwóch nogach tylnych stoi, dwie przednie i z głową w górę podniósł, w czerwonym polu. Z drugiej strony tarczy (bo ta przedzielona wzdłuż na dwie części) gryf z skrzydłami zielony, w białym polu ku baranowi i nogami i głową obrócony, nad hełmem korona, w której takiż baran i gryf, jak na tarczy. W wielkim kościele Kwidzyńskim, widzieć chorągiew z tym herbem zawieszoną, a z niej napis *Petrus Behm Regni Poloniae Civis*.

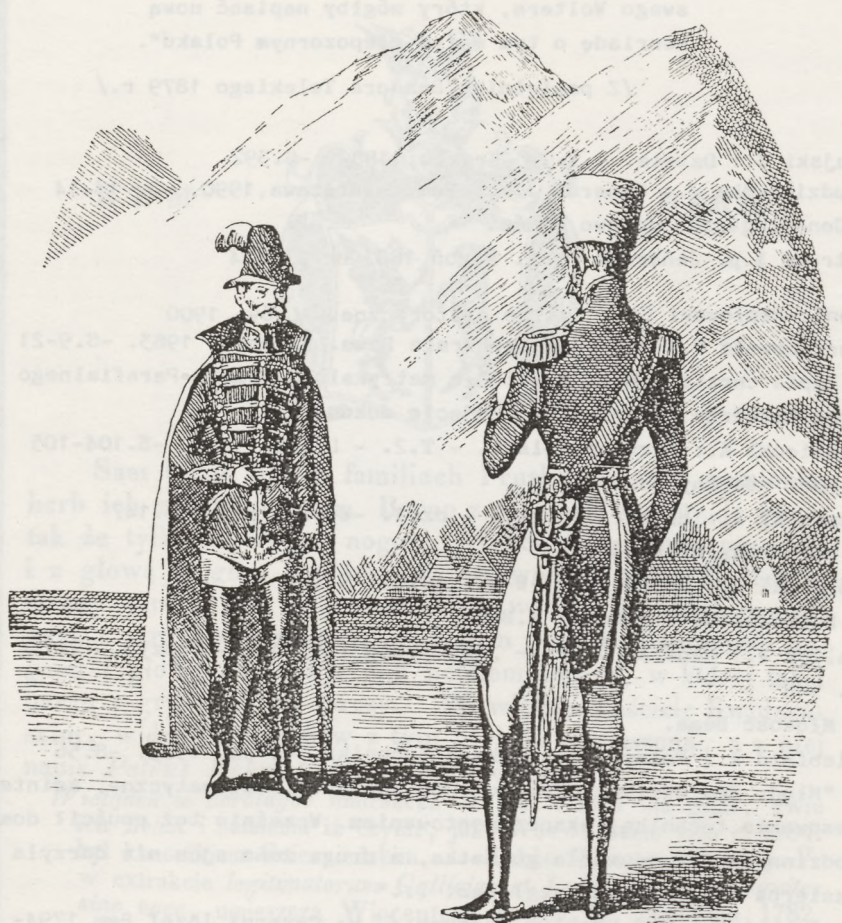
Wielądek w heraldyce umieszcza iż nikt o nich nie pisał, zwie ich *Behm* i namienia iż czytał, jako Karol Behm koło r. 1784. był kanonikiem Gnieźnieńskim. — Także *Kuropatnicki* w §. V. w ekstrakcie *legitimatorum Galliciae et Lodomeriae inter equites sine voce*, umieszcza Wincentego Behma 17. Września 1782. roku. —

I. Młodość Bema.

"Chciałbym być Wergiliuszem, aby opisać Eneasza w osobie ojczulka Bema, czemuż nie mamy swego Woltera, który mógłby napisać nową Henriadę o tym małym niepozornym Polaku".

/Z pamiętnika Sándora Telekiego 1879 r./

1. Szujski J.: Dzieła. - T.9. -Kraków, 1889. -S.392
2. Chudzikowska J.: Generał Józef Bem. -Warszawa,1990. -S. 13-14
Genealogiczne drzewo Bemów.
3. Metryka ś.p. Jenerała Bema. Pogoń 1881 nr 12 s.4
4. Schnür-Pepłowski St.: Szkice historyczne. -Lwów, 1900
5. Chrzanowska P.: Wizerunki generała Bema. -Tarnów, 1983. -S.9-21
Zapis chrztu J.Bema w księdze metrykalnej Urzędu Parafialnego przy Katedrze w Tarnowie. (Zdjęcie dokumentu).
6. Niesiecki K.: Herbarz Polski. - T.2. - Lipsk, 1839. -S.104-105
Herb rodziny Bemów.
7. Boniecki A.: Herbarz Polski. - cz.1. -W-wa, 1899. -S.147
Herb rodziny Bemów.
8. Móraski K.: Józef Bem. -W-wa, 1975. -S.4-6
Dzieciństwo i młodość J.Bema.
9. Galicz J.: Generał J.Bem - jego życie i czyny. -Cieszyn, 1927.-
S. 5-8
Młodość Bema.
10. Liebfeld A.: Polacy na szlakach techniki. -W-wa, 1985. -S.56
"Młody Bem odziedziczył po ojcu zdolności matematyczne, zainteresowanie techniką, eksperymentowaniem. Wcześniej też opuścił dom rodzinny, gdyż odumarała go matka, a druga żona ojca nie darzyła pasierba szczególnymi względami ..."
11. Kozłowski E.: Pod urokiem Cesarza // W: Generał Józef Bem 1794-1850 / E.Kozłowski. -W-wa, 1970. -S. 10-17
Piętnastoletni Józef Bem zaciąga się do wojska.
12. Naimski L.: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny). -Tarnów, 1927. - po S.6, il.
Juliusz Kossak: Gen. Bem - obraz przedstawiający Bema w młodym wieku z szabłą pod pachą, postać poniżej pasa w jednorzędowym surducie mundurowym i w okrągłej czapce z daszkiem.
13. Skarbek F.: Dzieje Księstwa Warszawskiego, - T.1 i 2. -Poznań,1860

II. Wojny napoleońskie. Pierwsze lata żołnierskiej służby. Czasy Królestwa Kongresowego.

"... Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy".

/J.Wybicki/

1. Kozłowski E.: Pod urokiem Cesarza // W: Generał Józef Bem 1794-1850 / E.Kozłowski. - W-wa, 1970. -S.12-13

J.Bem w r.1809 wstąpił do Elementarnej Szkoły Altylerii i Inżynierów w Warszawie. Kariera była błyskawiczna, po półrocznej nauce otrzymał pierwsze szlify oficerskie podporucznika. W uznaniu uzdolnień przyjęty został do Szkoły Aplikacyjnej Inżynierów w Warszawie. Tu też awansował na porucznika artylerii I klasy.

2. Naimski L.: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny). -Tarnów, 1927. - S.6-7

Bem jako porucznik artylerii I klasy odbył kampanię napoleońską w 1812 r., walcząc na północnym skrzydle wielkiej armii napoleońskiej w korpusie J.Macdonalda. Wysłany nad Dźwinę jako dowódca zwiadu - dał dowód "odwagi, inicjatywy i zuchwalstwa, napadając na posterunek rosyjski i biorąc pięćdziesięciu zaskoczonych dragonów".

3. Majcher-Węgrzynek A.: Józef Bem: (wystawa). -Tarnów, 1986 -S.3-4

"Bem wyróżnił się również w czasie obrony twierdzy gdańskiej obleganej w 1813 r. przez wojska antynapoleońskie. Dowodem uznania do młodego oficera było odznaczenie go francuskim "Krzyżem Legii Honorowej".

4. Kozłowski E.: W Armii Królestwa Polskiego // W: Generał Józef Bem 1794-1850 / E.Kozłowski. -W-wa, 1970. - S.18

Po upadku Napoleona Bem wraca do kraju wraz z resztkami wojska Księstwa Warszawskiego. W wojsku polskim Królestwa Kongresowego wstępuje do 1-szej baterii artylerii konnej lekkiej. Nie długo jednak przebywa w wojsku, zrażony panującymi stosunkami podaje się do dymisji i powraca do domu.

5. Wróbel St.: Generał Józef Bem syn miasta Tarnowa. -Tarnów, 1969
 "Bem nie został już w domu swojej matki. Dlatego też w roku 1817 powraca do wojska".
6. Naimski L.: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny). - Tarnów, 1927. - S.7
 Powrócił Bem znów do czynnej służby w armii Królestwa. Otaczał swoich żołnierzy wyjątkową troską. Awansował wkrótce na kapitana II klasy i adiutanta gen. Bontemps'a. Podejmuje wykłady w Szkole Zimowej Artylerii w Warszawie.
7. Kozłowski E.: Generał Józef Bem 1794-1850. -W-wa, 1970. -S.21
 "Gdy w latach 1818 i 1819 polecono mi - pisał Bem w raporcie - zając się pod kierownictwem gen. artyl. Bontemps'a zarządzaniem rakiet zapalających, starałem się zapisać wszystkie wyniki naszych prac "ażeby mogły one pewnego dnia posłużyć jako dane i ułatwić badania w razie ich przeprowadzenia w przyszłości".
8. Kozłowski E.: W Armii Królestwa Polskiego // W: Generał Józef Bem 1794-1850 / E.Kozłowski. -W-wa, 1970. - S.20
 W 1819 r. w trakcie przeprowadzenia jednego z eksperymentów nad ulepszeniem rac kongrewskich nastąpiła nieoczekiwana eksplozja. Bem ucierpiał najwięcej. Uległ wypadkowi opalenia twarzy. Został oszpecony na całe życie.
9. Majcher-Węgrzynek A.: Generał Józef Bem: przewodnik po wystawie. -Tarnów, 1980. -S.1
 Wyniki badań nad racami kongrewskimi opublikował w pracach prezentowanych na wystawie: "Uwagi o rakietach zapalających".
10. Majcher-Węgrzynek A.: Józef Bem: (wystawa). -Tarnów, 1986. -S.5
 " O związkach Bema z Wolnomularstwem Narodowym mówi dokument Ks. Konstantego z 1822 - łagodzący surowy wyrok wydany na Bema za przynależność do Narodowego Towarzystwa Patriotycznego i udział w spisku. Po wykryciu spisku Bem został aresztowany i skazany na degradację i więzienie. Enterwencja gen. Bontemps'a spowodowała uchylenie wyroku. Na własną prośbę został zwolniony z wojska i powrócił do Galicji".
11. Chudzikowska J.: Generał Józef Bem. -W-wa,1990. - S.64, il.
 Rozkaz Ks.Konstantego łagodzący wyrok na Bema.
12. Kozłowski E.: Budowniczy "Ossolineum" // W: Generał Józef Bem 1794-1850 /E.Kozłowski. -W-wa, 1970. -S.24-25

"11 lutego 1826 r. "Gazeta Lwowska" doniosła: "Przyjechał do Lwowa J.Bem, królewsko polski kapitan". Otrzymał dzierżawę wsi Basiówka należącej do kapituły lwowskiej. W 1827 r. opracowuje plany przebudowy poklasztornego budynku na potrzeby biblioteki Zakładu im. Ossolińskich. Przy zastosowaniu maszyn parowych podejmuje się uprzemysłowienia dóbr Fr. Potockiego w Brodach. Swoje doświadczenia opisuje w pracy "O machinach parowych". Wśród tych rozlicznych zajęć dobiega Bema wieść o wybuchu powstania listopadowego".

13. Chudzikowska J.: Generał Józef Bem. -W-wa, 1990. - S.64, il.
Rakietnicy piesi według akwareli Bema, 1823. Bem w mundurze artylerii konnej, 1823.
14. Fijałkowski W.: Bemowym szlakiem po Polsce // W: Śladami generała Bema / W.Fijałkowski. -W-wa, 1988. -S.26-43
15. Danielewicz J.: Generał J.Bem. -W-wa, 1951.
16. Galicz J.: Czasy Królestwa Kongresowego // W: Generał Józef Bem - jego życie i czyny / J.Galicz - Cieszyn, 1927. - S.9-15
"Nadchodziły ciężkie czasy dla Polski. Mimo zagwarantowanej przez Kongres wiedeński Konstytucji położenie Polaków w Królestwie zaczynało wskutek samowoli Konstantego być coraz trudniejsze. Car Aleksander, pod wpływem prądów panujących w innych państwach europejskich, także niebawem zmienił swoje postępowanie, ukracając swobody konstytucyjne i dając już wcale niedwuznacznie Polakom poznać, że konstytucja jest właściwie tylko jego podarunkiem, że nie jest nieodwołalną i że nie w tym samym stopniu obowiązuje króla, co naród".
17. Zarys historii Polski /pod red. J.Tazbira. -W-wa, 1980, - S.390: Księstwo Warszawskie , mapa; S.394-407: Ziemie polskie w czasach Królestwa Polskiego 1815-1830.
18. Tokarz W.: Armia Królestwa Polskiego (1815-1830). -Piotrków, 1917.
19. Rozenkranz E.: Napoleońskie Wolne Miasto Gdańsk: ustrój, prawo, administracja. -Gdańsk, 1980
20. [Pawlikowski J.]: Czy Polacy mogą się wybić na niepodległość. -W-wa, 1831
21. Stępowski M.: Pożegnanie księcia Józefa z Krakowem (8 Maja 1813). - Kraków, 1913

III. Powstanie Listopadowe

"Sprawa Polaków jest sprawą Europy
i śmiało mogę powiedzieć, że kto Polaków nie
kocha, ten ... własnej nie kocha ojczyzny."

/Lajos kossuth 1831 r./

"Dążenie do wolności w tej walce odsłoniło
przede mną świat ... Wybuchami radości witaliśmy
każdą wiadomość o świetnych sukcesach polskiego oręża,
przygnębiała nas każda klęska".

/Józef Madarász o nastrojach węgierskich w 1831r./

1. Powstanie Listopadowe 1830-1831 /pod red. Wł.Zajewskiego. -W-wa, 1980
2. Mierowłowski L.: Powstanie narodu polskiego w roku 1830 i 1831. -T.1 i 2. - Paryż, 1845-1846
3. Rudnicki K.: Doba Królestwa Kongresowego. Powstanie Listopadowe//W: Zarys dziejów ojczystych i wojskowości polskiej. -Poznań, 1925. -S. 166-175
4. Prądzyński I.: Pamiętnik historyczny i wojskowy o wojnie polsko-rosyjskiej w roku 1831. -Kraków, 1894
5. Galicz J.: Rok 1830-31 // W: Generał Józef Bem - jego życie i czyny /J.Galicz - Cieszyn. - 1927. -S.16-27.
6. Wałęga S.: Generał Bem bohater czterech narodów. Bohater narodu polskiego. Zeszyty Tarnowskie - 1987 nr:6| s.24-26.
Powstanie Listopadowe.
7. Majchrowski S.: Niezwykłe postacie z czasów Powstania Listopadowego. -W-wa, 1984. -S.82
8. Żaliński H.: Stracone szanse. Wielka Emigracja o powstaniu listopadowym. -W-wa, 1982. -S.217, 264-266, 268.
9. Naimski L.: Powstanie Listopadowe. Emigracja // W: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny) /L.Naimski. - Tarnów, 1927. - S.8-12.
10. Chudzikowska J.: Generał Józef Bem. -W-wa, 1990. + il.1.
Józef Bem według rysunku Kurowskiego 1831 r.

11. Gąsiorowski W.: Bem powieść historyczna z XIX w. -W-wa, 1984.
12. Wróbel S.: Generał Józef Bem syn miasta Tarnowa. - Tarnów, 1969. - S.10.

Józef Bem na wieść o wybuchu powstania powraca do Warszawy i wstępuje w szeregi armii w czasie krwawego boju pod Grochowem. W dniu 10 kwietnia 1831 r. major Józef Bem dowodził konną artylerią, przyczynił się do zwycięstwa pod Iganiami, za co otrzymał awans - stopień podpułkownika.

13. Tokarz W.: Artyleria // W: Armia Królestwa Polskiego /W,Tokarz.- Piotrków, 1917. -S.213-221.

Generał Bem stacza walkę z artylerią rosyjską pod Iganiami (10.IV)

14. Chludziński T.: Szlakami Powstania Listopadowego. -W-wa, 1985. -S.94, mapa.

Bitwa pod Iganiami.

15. Móravski K.: Powstańcze szlaki //W: Józef Bem /K. Móravski.- W-wa, 1975. - S.14-24, il.

"Wódz naczelny Skrzynecki, który przybył pod Iganie na polu bitwy mianuje Bema podpułkownikiem". Bem po bitwie igańskiej jest sławny w całej armii. Zjednuje sobie wszystkich niezwykłą odwagą.

"Bitwa pod Iganiami" - rycina przedstawia szarżę polskiej jazdy na pozycje rosyjskie. "Bitwa pod Ostrołęką" stoczona w dniu 26.V.1831 r. - rycina.

Jedna z najchlubniejszych kart jego życia - to bitwa Ostrołęcka.

"Pod Ostrołęką bój się krwawy wszczyna
Otacza wolnych dzikiej hordy wał
Śmierć albo życie - tu wyboru nie ma
Z bagnetem w rękę, nie padł ani strzał".

/Z Tysiąca walecznych/

- 16.. Naimski L.: Powstanie Listopadowe. Emigracja // W: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny) /L.Naimski. -Tarnów, 1927. - S.10

Za okazane męstwo, które przyniosło mu miano "krwawej gwiazdy Ostrołęki" otrzymuje Bem stopień pułkownika, oraz Złoty Krzyż Virtuti Militari.

- 17.. Chudzikowska J.: Ostrołęki Gwiazda Krwawa //W: Generał Bem / J.Chudzikowska. -W-wa, 1990. -S.105-130.

18. Chrzanowska P.: Życiorys Józefa Bema //W: Wizerunki generała Bema/ P.Chrzanowska. -Tarnów, 1983. -S.13.

"13.VII.1831 r. płk Bem otrzymał stanowisko dowódcy całej artylerii armii czynnej. Od 18.VII. wszedł jako stały członek do Rady Obrony Warszawy, a 22.VIII.1831 r. na wniosek gen.dyw. K.Małachowskiego dostał nominację na generała brygady".

19. Chudzikowska J.: Generał Bem. -W-wa, 1990. -S.159

Podczas obrony Warszawy w pierwszym dniu szturm wroga Bem z niewyjaśnionych do końca przyczyn na polu bitwy zjawia się dopiero po kilku godzinach trwania walki. "Nieraz żałowałem kontynuuję swoje opowiadanie H.Janko - że widząc generała Bema w roku 1848 w Wiedniu nie zapytałem [...], dlaczego owo rozpoznanie z kopuły ewangelickiego kościoła, tak długo trwało [...]. Dopiero później, z ogłaszanych urywkowych wspomnień, dowiedziałem się, że kościelny w przerażeniu zamknął kościół zapomniawszy o generale, że Bem długo miotał się, krzyczał, okna tłukł, zanim mu, otworzono". "To zdaje się wyjaśniać zagadkę zniknięcia Bema w krytycznej chwili. Tak to czasem ślepy traf decyduje o historii ..."

20. Naimski L.: Powstanie Listopadowe. Emigracja // W: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny) /L. Naimski. - Tarnów, 1927. -S.11

"Powstanie chyliło ku upadkowi, pierścień wojsk rosyjskich zaciskał się wokół Warszawy ...

Warszawa skutkiem szczupłości sił i zdrady poddała się ...

5.X.1831 wojsko polskie przeszło granicę i pod Brodnicą złożyło broń Prusakom. Po upadku, Bem nie opuścił żołnierzy, poszedł z nimi razem na tułaczkę. Przeprowadził ich przez Niemcy do Francji. Upadek powstania nie zachwiał w generale Bemie wiary w odzyskanie niepodległości Polski.

IV. Emigracja

"Chcesz Emigrację czytać ? ... popatrz raczej,
Jak się roz-kłada NARÓD od roz-paczy- "

/C.K.Norwid/

1. Móraski K.: Bem-Emigrant //W: Józef Bem /K.Móraski. - W-wa, 1975. - S.25-30, il.

Pożegnanie z krajem. Przejście granicy pruskiej przez oddziały polskie po upadku Powstania Listopadowego w 1831 r. Po nieudanym powstaniu gen. J.Bem i część powstańców została życzliwie przyjęta przez ludność francuską. Jednak spory emigracyjnych grup politycznych, oraz brak poparcia ze strony obcych rządów dla sprawy polskiej przekreśliły nadzieje Bema. Plan sformowania wojskowego legionu polskiego w służbie Belgii i Portugalii okazał się niemożliwy do wykonania. Bem odsunął się od spraw politycznych.

2. Chudzikowska J.: Ciągnęli na kształt warkocza komety //W: Generał Józef Bem. /J.Chudzikowska. - W-wa, 1990. -S.189-214.

Ktoś nazwał gen. bema "ojcem emigracji polskiej". I słusznie, bo dzięki jego determinacji emigracja wojskowa urosła do tak znacznych rozmiarów.

3. Orłowski B.: Za naszą i waszą //W: Odyseja po polsku./B.Orłowski. -W-wa, 1986. -S.81-113.

Opowieść o losach i dokonaniach Wielkiej Emigracji, osnuta na autentycznych relacjach uczestników owych wydarzeń.

4. Miłkowski Z.(T.T.Jeż).: Sylwety emigracyjne. -Kraków, 1988. -S. 161-185.

Józef Bem.

5. Galicz J.: Na emigracji //W: Józef Bem - jego życie i czyny./ J.Galicz - Cieszyń, 1927. -S.28-59.

6. Chrzanowska P.: Życiorys Józefa Bema //W: Wizerunki generała Bema /P.Chrzanowska. -Tarnów, 1983. -S.13-16.

"W Paryżu Bem stanął po stronie ks. A.Czartoryskiego. Należał do współzałożycieli tajnego Stowarzyszenia Jedności Narodowej, oraz Towarzystwa Literackiego - organizacji prowadzących działalność konserwatywnego programu Hotelu Lambert. Zgodnie z tymi zamierzeniami zajmował się organizowaniem legionu polskiego na służbie belgijskiej. Bez sukcesu, bo sprzeciwiało się to polityce

rządu francuskiego. Następnie Bem usiłuje zorganizować legion polski na żołdzie portugalskim, co wywołuje sprzeciw niektórych polityków emigracyjnych (Lelewel). W Mehun podporucznik Platon Pasierbski, przeciwnik konwencji legionowej dokonał nieudanego zamachu na życie Bema. Bem zrażony niepowodzeniami zajął się pracą naukową i charytatywną".

7. Polacy w armii portugalskiej w XIX w. [Przez] [R,R].

Kuryer Literacko-Naukowy 1938 nr 48 s.6.

M. in. pieczętka Legionu Polskiego w Portugalii.

8. Chrzanowska P.: Wizerunki generała Józefa Bema. -Tarnów, 1983.-S.15

" Z początkiem 1835 r. założył gen. J.Bem Towarzystwo Politechniczne Polskie, którego celem było niesienie pomocy rodakom na obczyźnie".

w 1836 r. wydaje napisaną przez siebie historię Polski i cesarstwa rosyjskiego pt. "La Pologne dans ses anciennes limites, le duche de Moscou en 1473 et l'empire des Russes actuel-Ouvrage historique et politique".

w 1840 r. zamierzał Bem powrócić do Galicji, chciał się poświęcić pracy bibliotekarza w Zakładzie Ossolińskich. Projektu jednak nie zrealizował.

W 1845 r. publikuje "Atlas chronologique de l'histoire universelle".

W 1846-1848 r. ogłasza broszurę pt."O powstaniu narodowym w Polsce".

Są to dzieje rewolucji listopadowej.

Głośne hasła "Wiosny Ludów" znów wzbudziły wśród emigracji polskiej nadzieje walki o niepodległość swojej Ojczyzny.

9. Bem Józef: O Powstaniu Narodowym w Polsce. -W-wa, 1956.

10. Orłowski B.: Za wolność naszą i waszą //W: Polacy świata /B.Orłowski.- W-wa, 1987. -S.71-108

11. Historia w poezji: antologia polskiej poezji historycznej i patriotycznej. -W-wa, 1965. -S.294

Odznaczenie gen. J. Bema orderem rządu węgierskiego

V. Rok 1848 Powstanie Węgierskie.

"Na Austryjaka gnały huzary,
 I złote słońce wstawało z chmur
 Z węgierskich armat Bem walił Stary
 I tam honwedy stały jak mur
 I ponad bitwy zamęt i szal
 Z tysięcy gardeł wzbijał się, grzmiał
 Marsz Rakoczeko".

/Z wiersza Artura Oppmana -Or-Ota/
 "Marsz Rakoczego"

1. Wereszycki H.: Walka narodów o wolność i zjednoczenie 1848-1871//W: Wielka Historia Powszechna: wydawnictwo zbiorowe ilustrowane.-T.6: Od Wielkiej Rewolucji do Wojny Światowej cz.2: 1848-1914.-W-wa, 1936.-S.3-146, il.
2. Wiosna Ludów w Europie. -W-wa, 1949
3. Siuchniński M.: Wiosna Ludów//W: Ilustrowane dzieje Polski/M.Siuchniński.-W-wa, 1979
4. Nowak J.R.: Węgry bliskie i nie znane. -W-wa, 1980. -S.261, il.
 Winieta namalowana przez W.Kossaka w albumie poświęconym polskim uczestnikom rewolucji węgierskiej 1848-1849.
5. Kaltenbergh L.: Żołnierz taty Bema. -W-wa, 1958.
 Mapa Węgier z 1848/49 r.
6. Kamiński I.G.: Węgierska opowieść.-Szczecin, 1986
7. Felczak W., Fischinger A.: Polska-Węgry: tysiąc lat przyjaźni.-W-wa, 1978. -S.148
8. Nowak J.R.: Polacy w rewolucji węgierskiej 1848-1849 r.//W: Węgry bliskie i nie znane. /J.R.Nowak. -W-wa, 1980. -S.180-196.
9. Pawlak W.: Węgry a Polska w przebiegu dziejów. Kurier Literacko-Naukowy 1938 nr 46 s.7.
10. Galicz J.: Mampania węgierska roku 1848/49 //W: Generał Józef Bem - jego życie i czyny./ J.Galicz. - Cieszyn, 1927. -S.79-158.
11. Danielewicz J.: Generał J.Bem sylwetka dowódcy.-W-wa, 1951. -S.51-69, il.
 Generał Bem - wódz powstańczych wojsk węgierskich.
12. Chudzikowska J.: Nareszcie wiosna //W: Generał Bem /J.Chudzikowska. -W-wa, 1990. S.330-398.

13. Miłkowski Z.: Sylwety emigracyjne. -Kraków, 1988. -S.161-174.

Bem Józef

14. Danielewicz J.: Generał J.Bem. -W-wa, 1951. -S.51-69.

Sylwetka dowódcy.

15. Felczak W.: Historia Węgier. -Wrocław, 1983.

16. Naimski L.: Rok 1848 Powstanie węgierskie. //W: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny) /L.Naimski. -Tarnów, 1927. -S.13-18,

"W sierpniu 1848 r. generał Bem opuszcza Francję, śpiesząc do kraju w nadziei, iż nadszedł moment podjęcia na nowo sprawy polskiej. Przybywa do Lwowa, gdzie odmawia godności dowódcy Gwardii Narodowej, zaciąga się jako szeregowiec do 11 kompanii pieszej.

W październiku udaje się do Wiednia. Wiedeń przyjął Bema entuzjastycznie. Dowodzi obroną barykady gwiazdzystej. Po klęsce rewolucji uchodzi na Węgry.

17. Galicz J.: Generał Józef Bem - jego życie i czyny. -Cieszyn, 1927. -S.176, il.

Siedmiogród, mapka orientacyjna.

18. Wróbel St.: Generał Józef Bem syn miasta Tarnowa. -Tarnów, 1969. -S.13, il.

Generał Józef Bem w czasie kampanii siedmiogrodzkiej - malował Istvan Macsai.

19. Móravski K.: Kampania węgierska //W: Józef Bem / K.Móravski. -W-wa, 1975. -S.31-49.

29 listopada Gen.Bem objął dowództwo nad armią w Siedmiogrodzie. Jego świetna kampania zimowa w tym kraju zyskała mu opinię wodza niezwykle śmiałego, dobrego organizatora i praktyka.

"Dwa zjednoczone macie w nas plemiona,
I jakie jeszcze: Węgrzy i Polacy:
Jakaż potęga zegnije ich ramiona,
Gdy w jeden cel mkną, jak ptacy ?
My nie zwyciężym ? rzecze Bem nasz stary,
Rycerz wolności, mąż niezłomnej ręki.
Toż światłem, pomsty lśni nam przez opary
Krwawa gwiazda Ostrołęki !".

/Petőfi "Punkt Siedmiogrodzki"./

(tłum. przez Langego)

20. Program obchodów 150-rocznicy urodzin Sándora Petőfiego, -Tarnów, 1973.

Węgierski poeta S. Petőfi pełnił obowiązki adiutanta Bema. Jego wiersze poświęcone Bemowi dały inspirację do powstania legendy Generała.

21. Wróbel St.: Józef Bem syn miasta Tarnowa. -Tarnów, 1969.

"Działanie rozpoczyna Bem w dniu 19.XII.1848 r. zwycięstwem pod Csucsą, 20.XII. zwycięża pod Sibó, 23.XII. pod Dés, 25 zdobywa Kolozsvár, a w trzy dni później odnosi wspaniałe zwycięstwo pod Bystrzycą i Naszodem ...".

22. Orłowski B.: Odyseja po polsku. -W-wa, 1986. -il.99

Opowieść o losach i dokonaniach Wielkiej Emigracji, osnuta na autentycznych relacjach uczestników owych wydarzeń.

Rys.: Pułkownik w imieniu rewolucyjnego rządu węgierskiego dekoruje gen. Bema najwyższym odznaczeniem państwowym.

23. Naimski L.: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny). -Tarnów, 1927. -S.16-17.

" W ciągu trzech miesięcy Siedmiogród był wolny, Austriacy i Rosjanie uszli na Wołoszczyznę. Bem w uznaniu zasług otrzymuje od rządu węgierskiego order ozdobiony diamentem wyjętym z królewskiej korony św. Stefana. Po zwycięstwie w Siedmiogrodzie śpieszy Bem do Banatu. Siedmiogród i Banat były wolne. Austria nie mogąc sobie sama dać rady z powstaniem węgierskim wezwała na pomoc Rosję. 6 czerwca 1849 r. wkraczał w granice Węgier na czele 117 000 wojska rosyjskiego Paskiewicz. 31 lipca 1849 r. Bem przyjmuje bitwę z wojskiem austriackim i rosyjskim pod Segesvárem. Bitwa trwała cały dzień. Przewaga sił zdecydowała o jej losie. Bem ranny, o mało nie dostał się do niewoli. Stracił adiutanta - swego przyjaciela A. Petőfiego, wielkiego poetę węgierskiego. O odzyskaniu Siedmiogrodu nie mogło już być mowy. Powstanie chyliło się ku upadkowi. Bem przejąwszy naczelne dowództwo pod Temesvárem stoczył bitwę w której poniósł porażkę. Po klęsce rewolucji węgierskiej wycofał się do Turcji ".

24. Galicz J.: Generał J.Bem - jego życie i czyny. -Cieszyn, 1927.-S.152.

Pisarz francuski Jules Michele w swojej "Legendzie Kościuszkowskiej" tak przedstawiał Bema: "Znaliśmy go tutaj, tego straszego człowieka, który bez oręża rozpędzał całe szwadrony, i raził je wzrokiem, wobec którego topniały kule i umykały kartarze, znaliśmy gen. Bema. Tu zdał się nam człowiekiem słodkim, dobrym. Zajmował się metodą, którą miał zastosować do nauki ubogich włościan polskich. Wojna była jego żywiołem. Miał ją we krwi. Tam wśród gradu kul stawał się ożywionym, wesołym jowialnym. Niebezpieczeństwo pobudzało go do wesołości".

25. Lampérth Géza: Ojczulek Bem (Bem apó). Tygodnik Ilustrowany 1929 nr 26 s.514

"Po dawnych walkach wielki wódz
W ostatnim już pochodzie,
Do wolnej ziemi wrócić ma
Hej baczność, Siedmiogrodzie".

/G.Lampérth "Ojczulek Bem"/

26. Majchrowski S.: Niezwykłe postacie z czasów Powstania Listopadowego. -W-wa, 1984. -S.210.

Po Powstaniu Węgierskim 1848 r. Jabłonowski pisał o Bemie: "Kto Bema nie widział na czele baterii, wśród kul i dymu prostującego strzały i padającego odległość jakby szło o strzelanie do celu, kto go nie widział pod Ostrołęką wpadającego jak piorun, odprzodkującego na 100 kroków w ogniu kilkurotowym ogniem palących batalionów i walącego w czernię, że w kilka minut niby ognistą miotłą zamieciony most [...] ten nie byłby przeczuł w łysawym blondynku przyszłego oswobodziciela Siedmiogrodu. Powierzchnością mało obiecywał, za to duchem więcej dotrzymywał niż obiecał".

27. Nowak J.R.: Polak, Węgier ...//W: Sąsiedzi i inni.-W-wa, 1978.-S.55-72, il.

28. Schnür-Pepłowski S.: Polacy i Węgrzy: opowieść dziejowa z lat 1848-1849. -Lwów, 1896

29. Iłakowiczówna R.: Marsz Bema//W: Poezje wybrane /K.Iłakowiczówna.-W-wa, 1977.-S.276-277

ZGON GEN. BEMA W ALEPPO (według irancuskiej litografii Charlesa)

VI. W Turcji. Śmierć generała Bema.

"Imię Twe Bem czy Murad Pasza,
W Twoich żyłach pulsowała Turecka krew,
Byłeś huraganem, niezależnie od tego, jak cię zwano ...
Ojczyzna nasz Murad Paszo, nasz wzorze, nasz wodzu Bemie".

/słowa wiersza współczesnego poezy tureckiego
Refeta Kõrũklu/

1. Reyehman J.: Historia Turcji. -Wrocław, 1973.-S.224-225.
2. Borejsza J.W.: Piękny wiek XIX. -W-wa, 1984.
3. Chudzikowska J.: Generał Bem. -W-wa, 1990. -S.416, il.

Bem w fezie.

4. Fijałkowski W.: Pod sztandarem Sułtana //W: Śladami generała Bema /W.Fijałkowski. -W-wa, 1988. -S.109-135.
5. Galicz J.: U schyłku życia //W: Generał Jõzef Bem - jego życie i czyny /J.Galicz. -Cieszyn, 1927. -S.159-164.
6. Naimski L.: W Turcji. Śmierć generała Bema //W:Generał Jõzef Bem: (szkic biograficzny) /L.Naimski. -Tarnõw, 1927. -S.19-20.

"Turcja gościnnie przyjęła Bema dając schronienie obrońcom wolności, i mimo nacisku Rosji i Austrii nie wydała ani jednego z powstańców".

Bem przechodzi na islam, przyjmując imię Murada Paszy - zostaje przyjęty do armii tureckiej w randze marszałka polskiego (Mussiry)".

7. Łossowski P.: Żołnierze minionych lat. -W-wa, 1978. -S.222.

Zmieniając wiarę Bem pisał w 1850 r. do generała węgierskiego Telek'ego: "Nie przez ambicję zdecydowałem się na odstępstwo od religii przodków, lecz by tę ostatnią, jaką widzę drogą wywalczyć niepodległość uciśnionych dwóm bratnim narodom".

Zaś Z.Krasiński tak czyn jego tłumaczył: "Był tylko żołnierzem, w chwili w której zanosilo się na wojnę, porwał za põłksiężyc jakby za lont nowy do świeżego dzieła".

Gen. Jõzefa Bema nie złamał upadek powstania węgierskiego. Zapatrzony w jedyny cel odzyskania niepodległości Polski, postanawia w nowych warunkach do niego zmierzać.

8. Szostakowski St.: Na barykadach wolności. -W-wa, 1986

9. Chrzanowska P.: Wizerunki generała Bema. -Tarnów, 1983. -S.21.

"Rząd turecki zatwierdził wprowadzić Bemowi stopień generała dywizji, ale pod presją Rosji odsunął go od czynnej służby wojskowej, oraz politycznej działalności. Internowany w Aleppo prowadzi badania

geologiczne i nadal pracuje nad reorganizowaniem armii tureckiej. Jeszcze raz Bem stanął na czele walki, jako dowódca przeciw zbuntowanym plemionom Buduinów. Obronił Aleppo, lecz sam wyczerpany ranami i trudami wojennymi ciężko zachorował. Zmarł w Aleppo w dniu 10.XII.1850 r.

10. Móraski K.: Śladami generała Bema. -W-wa, 1975. -S.64, il.

Francuska litografia przedstawiająca J.Bema na łożu śmierci. Przy chorym adiutant jego - major Tabaczyński, oraz duchowni muzułmańscy.

Grób Bema w Aleppo.

11. Naimski L.: Generał Józef Bem: (szkic biograficzny). -Tarnów, 1927. -S.19,21.

Generał Bem jako Murad Pasza rys. Desoffyiego.

Zgon gen. Bema w Aleppo (według francuskiej litografii Charlesa).

"I powleczem korowód, smęcąc ujęte snem ogrody,
W bramy bijąc urnami, gwizdając w szecerby toporów,
Aż się mury Jerycha porozwalają jak kłody,
Serca zmdlałe ocuca - pleśń z oczu zgarną narody..."

/K.C.Norwid/

Stanisław Popławski: GEN. BEM (rzeźba)

KWARTAŁ III.

№ 64.

ROCZNIK II.

WIELKOPOLANIN.

POZNAN, w Sobotę 11. Sierpnia.

1849.

Redaktor X. Prusinowski

Nakład i druk W. Stefankiego

Listy o Panu Bemie.

Niemiecki jeden tatulo miał już synazka
odno mu, az to cho-

ze za każde przestępstwo; tak razu jednego
posyłał jeden oddział z armatami do boju
aby zdobył mały wzgórek, Moskałe odpędzi-
li naszy. Bem trzeci raz ten sam
oddzi nie chce Bem

WYDANO STARANIEM
TARNOWSKIEGO
TOWARZYSTWA
PRZYJACIÓŁ
WĘGIER
W ZAKŁADZIE
GRAFICZNYM
W TARNOWIE
TARNÓW ★ 1974

VII. Bemowskie pamiątki w Tarnowie.

" Z tej ziemi
 spod tego nieba
 wyniesiony do obłoków
 jakby nie było miejsca,
 pozostał w zawieszeniu
 pomiędzy:
 Siedmiogrodem a Listopadem
 garścią ojczystej gleby
 a światłem minaretu ".

/Zbigniew Mirosławski/

1. Budzik J.: Generał Józef Zachariasz Bem 1794-1850: zestaw bibliograficzny. -Tarnów, 1988.
2. Skrzyńska I, Sądziowicz M.: Józef Bem na łamach "Pogoni" (1881-1914). -Tarnów, 1994.

Starania mieszkańców Tarnowa o uczczenie pamięci "wielkiego Tarnowianina" podejmowane na przełomie XIX i XX wieku.

3. Harburt J.S.: Po prochy generała Bema. -W-wa, 1929.
4. Żychowska M.: Sprowadzenie zwłok gen. Józefa Bema do Tarnowa 30 czerwca 1929 r. //W: Park Miejski w Tarnowie zwany Ogrodem Strzeleckim /praca zbior. pod red. S.Potępy. -Tarnów, 1976. -S.89-114, il.
5. Bartosz A.: Szlak Generała Józefa Bema, -Tarnów, 1984.
6. Kochańska G.: To wielka rzecz ... Z prawnuczką siostry generała Bema panią ... rozmawia Zygmunt Szych. Dziennik Polski 1985 nr 110 s.1

7. Majcher-Węgrzynek A.: Józef Bem: (wystawa). -Tarnów, 1986.
8. Tarnów /oprac. S.Żmudziński. -Kraków, 1974.

Fragmenty wystawy poświęconej życiu i działalności J.Bema w Muzeum Okręgowym w Ratuszu w Tarnowie.

9. Chrzanowska P.: Wizerunki generała Bema. -Tarnów, 1983.

Obrazy, pomniki, płaskorzeźby, medale, exlibrisy, również tarnowskich artystów.

10. Majcher-Węgrzynek A.: Panorama Siedmiogrodzka. -Tarnów, 1992.
11. Nowa panorama: Jenerał Bem pod Sybinem. (Korespondencje). Pogoń. 1897 nr 39 s.5.
12. Tarnów: dzieje miasta i regionu./pod red. F.Kiryka, Z.Ruty. - T.2.-

Tarnów, 1983. -S.86, 181, il.

Tarnów - Tablica poświęcona gen. Bemowi.

Tarnów - Plac gen. J.Bema.

13. Tarnów: dzieje miasta i regionu./pod red. F.Kiryka, Z.Ruty. T.3.-
Tarnów, 1987. -S.373, il.

Tarnów - Szkoła Podstawowa nr 15 im. gen. J.Bema.

14. Tarnów: Oficjalny Informator Miejski. -Bydgoszcz, 1992. -S.22.
Spółdzielnia Pracy. Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe im.Gen.
Józefa Bema.

15. Bartosz A.: Szlak Generała Józefa Bema. -Tarnów, 1984.

Popiersie adiutanta Bema S.Petłofiego na jednym z placów położo-
nych obok ul. Krakowskiej w Tarnowie.

16. Listy o Panu Bemie. Wielkopolanin. 1849 nr 64 s.253-260, il.

Wydawnictwo bibliofilskie "Wielkopolanin" wydane przez Tarnowskie
Towarzystwo Przyjaciół Węgier w r.1974. Zawiera relację o generale
przedstawioną w gawędziarski sposób przez jego ordynansa.

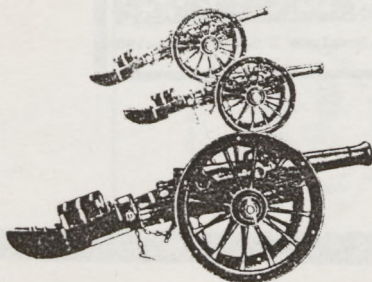
17. Kozłowski E.: Nieznane dokumenty gen. Józefa Bema z okresu emigracji
paryskiej. -Tarnów, 1979.

18. Kozłowski E.: Nowe dokumenty o generale Józefie Bemie. -Tarnów, 1975.

TPPW w Tarnowie poświęciło tę publikację pamięci J.Bema w sto
dwudziestą piątą rocznicę jego śmierci.

19. Wystawa filatelistyczna III stopnia z okazji odłożenia pomnika
gen. J.Bema w Tarnowie. -Tarnów, 1985.

20. Krajowa wystawa filatelistyczna. Tarnów 94 - 200 rocznica urodzin
Generała Józefa Bema. -Tarnów, 1994.

Pomnik gen. J. Bema, proj. B. Drwalowa i S. Miedorezo-1983

RENATA IWANIEC

Ważniejsze daty
z życia
Józefa Zachariasza Bema

W 200 - tną
rocznicę urodzin
gen. Józefa BEMA
1794 - 1994

POGOŃ

Jest to akcja gościnna
niepiędną. — To jedna
strona z dąży do
wzrostu wielebnym
zważając na dom
podzielenia karti szachownic
obowiązkami i życie w
dowolnym, czy dany lokat
nie języka bezbratniego
ryzykownym się przysto
tykiem w domu się przysto
wym razie powinien

Wygodol
co niedzieli rano.
.....
Innowaty przysięga się po 10 k
od wiosna i zapalawego do si
kiem drzewym (połt)
.....
„Niedziela” po 40 halcyty.
„Rakim” po 50 k. od wiosna
.....
Wielkonożna przysięga po 1 k.
od wiosna.
.....
Przy innowatych powierza się
się i wstąpił szarym apst.
.....
Innowaty głębie się przysięga się
wielkonożna się przysięga.

1794 - 1994

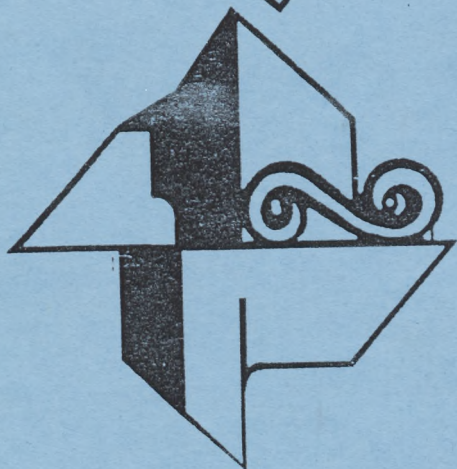
IZABELA SKRZYŃSKA
MARIA SASIADOWICZ

Opracowanie graficzne:
Andrzej Henryk Trybulski

WYSTAWA

DNI TARNOWA 94

KATALOG

Miejska Biblioteka Publiczna
w Tarnowie

CWoTiR

0230-004453-00